

Ženidbe katolika s “nedostojnim osobama”

Ivan JAKULJ, *Mażeństwo katolików z osobami niegodnymi w świetle norm KPK 1917 i 1983*, Split, 2000., 24x16,5 cm, 124 str.

Na Katoličkome sveučilištu u Lublinu (u Poljskoj) na Odsjeku kanonskog prava i pravnih nauka, 7. svibnja 1985. godine svećenik Splitsko-makarske nadbiskupije, sada viši asistent na Katedri kanonskog prava na Bogoslovnomu fakultetu Sveučilišta u Splitu, I. Jakulj postigao je doktorat iz pravnih znanosti za područje kanonskog prava. Doktorsku disertaciju pod naslovom *Mażeństwo katolików z osobami niegodnymi w świetle norm KPK 1917 i 1983 (Ženidbe katolika s 'nedostojnim osobama' u svjetlu odredaba CIC 1917. i ZKP 1983.)*, koju je naš autor napisao pod vodstvom profesora o. B. W. Zuberta, recenzenti (prof. E. Przekop i prof. S. F. Pasternak) ocijenili su kao “vrijedan i vrlo aktualan rad” kojim je autor dao “pozitivan doprinos poljskoj kanonistici” i “nauci kanonskog prava”. Premda su cenzori taj vrlo vrijedni rad preporučili za tisak (str. 4), on ipak nije odmah objavljen zbog ondašnjih političkih prilika (neprilika) (bila je to godina 1985.), jer je u tadašnjoj Poljskoj kao i u ondašnjoj Jugoslaviji, takva doktorska disertacija bila “nepodobna”, posebno u onome dijelu u kojem autor govori o osudi koju je Apostolska Stolica izrekla u odnosu na “ateističke sekte i komunističku partiju”. Naime, u radu se kaže kako Katolička crkva zabranjuje katolicima da s članovima “ateističkih sekta i komunističke partije sklapaju ženidbe bez izričitog dopuštenja mjerodavne Crkvene vlasti”. Zbog toga je ovaj vrijedni rad objavljen tek 2000. godine u demokratskom okruženju.

Radnja je podijeljena na dva dijela. U prvome dijelu, naslovljenome *Pojam nedostojne osobe za sklapanje katoličkoga braka*, autor u tri poglavlja poblize definira četiri kategorije osoba koje spadaju pod pojam “nedostojnih osoba” kao i sam pojam “nedostojnosti” (*indignitas*). U skladu s time, u prvom poglavlju govori o *otpadnicima od vjere*, u drugome o *članovima društava koja je Crkva osudila ili zabranila*, a u trećemu o “javnim grešnicima” i osobama koje su udarene kaznom crkvenih cenzura (str. 5-6, 14).

Drugi dio, koji je objavljen u Splitu 2000., naslovljen je *Tumačenje odredaba iz Zakonika kanonskog prava iz 1917. i*

1983., podijeljen je na tri poglavlja. U prvome poglavlju autor govori o načinu na koji je nastao kanon 1065. CIC-a 1917., te navodi značajnije odgovore i upute Svetog Oficija (od 30. siječnja 1867.; 14. ožujka 1860; 1. srpnja 1855.; 30 siječnja 1867.; 2. srpnja 1878.). Tumačeći nastanak kan. 1066. CIC-a 1917., autor svraća osobitu pozornost na odgovore Zbora za širenje vjere od 17. travnja 1820. i Svete Pokorničarne od 10. prosinca 1860., u kojima Apostolska Stolica glede ženidbe s osobama koje su pod kaznom cenzure ili s javnim grešnicima, upućuje na rješenja koja daju "auctores aprobati", a osobito papa Benedikt XIV. i sv. Alfonz de Liguori. Kako bi razvojni put kan. 1065. i 1066. bio jasniji, autor je donio i tekstove triju Nacrta (*Schema Codicis Iuris Canonici*) kanona iz 1912., 1914. i 1916. godine. Na kraju poglavlja autor naglašava da se tu ne radi o ženidbenim zaprekama (*impedimentum dirimens*) niti ženidbenim zabranama (*impedimentum impediens*) nego o običnim zabranama ženidbe 'a iure' (*vetitum, Eheverbot*), i to u onim slučajevima kada su otpad od vjere, pripadnost nekom od zabranjenih društava, cenzura ili grijeh tih osoba javni ili razglašeni ili općepoznati. Izvorište zabrane sklapanja ženidaba s tim osobama počiva u njihovoj nemogućnosti 'dostojnog' uzajamnog primanja i podjeljivanja sakramenta ženidbe.

U drugom poglavlju, koje se sastoji od tri paragrafa, autor analizira kan. 1065. i 1066. iz CIC-a 1917. U prvome paragrafu tumači način postupanja kod sklapanja ženidbe prema propisima kan. 1065. pri čemu najprije tumači obveze župnika, a zatim prava mjesnog ordinarija. U drugoj točki autor tumači način sklapanja ženidaba s osobama koje su javno otpale od katoličke vjere ili s pripadnicima društava koje je Crkva osudila (osobito članovima masonskih loža). Potanjom analizom dvaju odgovora Svetog Oficija iz godine 1949. koji se tiču komunista, autor pokazuje da je Apostolska Stolica proširila krug osoba koje potpadaju pod propise kan. 1065., te da je isto tako dodala nove uvjete za slučajeve kada se dopušta da katolička strana s njima sklopi ženidbu.

U drugome paragrafu obrađen je način postupanja u ženidbama s osobama iz kan. 1066. CIC-a 1917., uz tumačenje obveze traženja savjeta od mjesnog ordinarija i uvjeta za dopuštenost takvih ženidaba. U trećem paragrafu obrađeni su propisi koji se tiču obreda i mjesta sklapanja ženidaba s nedostojnim osobama iz kan. 1065. i 1066. CIC-a 1917., koje je (zavisno od stupnja nedostojnosti) mjesni ordinarij mogao ograničiti.

U trećem poglavlju autor tumači propise *Zakonika kanonskoga prava* iz 1983. koji se tiču ženidaba s nedostojnim osobama. U

prvom paragrafu pokazano je kako su u tijeku reforme Kanonskoga prava od četiri skupine 'nedostojnih osoba' u aktualnom *Zakoniku* ostale tek dvije, i to: općepoznati otpadnici od katoličke vjere i osobe u crkvenim cenzurama. Prema novom oblikovanju *Zakonika* iz 1983. pravne odredbe o ženidbi s takvim osobama, uključene su u kan. 1071. ZKP-a 1983., tj. spominju se zajedno s ostalim zabranama sudjelovanja u sklapanju ženidaba, čime je zakonodavac donekle izmijenio narav prijašnje zabrane.

Tumačeći pravne propise u odnosu na ženidbe s općepoznatim otpadnicima od vjere, autor najprije obrazlaže način postupanja župnika, koji je u takvim slučajevima, osim u slučaju prijekne potrebe, dužan zatražiti dopuštenje mjesnog ordinarija kako bi uopće mogao dopušteno prisustvovati takvim ženidbama. U drugoj točki protumačeni su uvjeti pod kojima mjesni ordinarij može dati dopuštenje za sudjelovanje u takvim ženidbama. Budući da je u takvim ženidbama potrebno dostatno osigurati pravo Božje, zakonodavac je odredio da se "na odgovarajući način primjene" propisi iz kan. 1125. *Zakonika* iz 1983., koji su inače predviđeni za mješovite ženidbe. U skladu s tim autor je izložio potrebu postojanja "opravdanog i razumnog razloga" za sklapanje takvih ženidaba. Zatim, govori o potrebi davanja jamstava katoličke strane koja se tiču vjernosti katoličkoj vjeri (izjava), krštenja i katoličkog odgoja sve djece u Katoličkoj crkvi (obećanje), pri čemu, kada se radi o 'borbenom ateistu', partikularno pravo, odnosno Biskupska konferencija može propisati i dodatna formalna jamstva, pa i od nevjerničke strane (str. 91-92). I na kraju, temeljitije negoli u slučaju mješovitih ženidaba, obje strane trebaju biti poučene o svrhama i bitnim svojstvima ženidbe, kako ih koja od njih ne bi zbog neznanja isključila.

U trećem paragrafu autor tumači način postupanja u slučaju kada je jedna od strana udarena cenzurom. Župnik je u tom slučaju dužan sve poduzeti kako bi se osoba u cenzuri izmirila s Crkvom, i tako dopušteno sklopila ženidbu. Ako li osoba u cenzuri izmirenje s Crkvom odbije, onda se onaj tko sudjeluje u sklapanju takve ženidbe treba najprije obratiti mjesnom ordinariju te od njega ishoditi dopuštenje, kako bi sudjelovanje u takvoj ženidbi bilo dopušteno. Mjesni ordinarij će svaki pojedini slučaj razmotriti i zavisno od okolnosti i razloga za sklapanje ženidbe prosuditi može li i pod kakvim uvjetima dopustiti prisustvovanje takvoj ženidbi.

U četvrtom paragrafu autor tumači način i mjesto sklapanja ženidaba osoba koje su očito odbacile katoličku vjeru ili osoba udarenih cenzurom. Načelno, takve ženidbe trebaju biti sklopljene u kanonskom obliku, osim ako bi se radilo o zaručniku i zaručnici koji

su "actu formali" otpali od Katoličke crkve, što se u praksi rjeđe susreće. Oprost od kanonskog oblika koji je zbog ekumenskih razloga predviđen u kan. 1127., u slučaju ženidaba onih koji su odbacili katoličku vjeru nikako se ovdje ne može primijeniti. Iako zakonodavac u liturgijskim knjigama i kanonskim propisima ne predviđa nikakvih ograničenja prigodom sklapanja ženidaba onih koji su odbacili katoličku vjeru ili osoba koje su udarene cenzurom, mjesni ordinarij koji podjeljuje dopuštenje sudjelovanja u takvim ženidbama, zavisno od okolnosti pojedinoga slučaja, može primjerice uskratiti slavljenje ženidbe pod misom ili koju drugu svečanost, kako bi se izbjegla sablazan. Ako se ženidba slavi pod misom, osobe koje su u cenzuri ili su očito odbacile katoličku vjeru, ne smiju biti pripuštene sv. pričesti budući da im crkvene kazne onemogućuju dostojno primanje sakramenta euharistije (str. 104).

U doktorskoj disertaciji autor je pokazao kako se pojam 'nedostojnosti' u odnosu na sklapanje ženidbe tijekom posljednjih 150 godina mijenjao. Od polovice XIX. stoljeća pa do tridesetih godina XX. st. Katolička crkva osjećala se institucionalno ugroženom, posebno od masonskih sekta, zbog čega su zabranu sklapanja ženidbe s njima pratile i strože pravne odredbe. S pojavom ateističkih sekta i komunističke ideologije koje su se borile protiv svake religije, Crkva je da bi zaštitila cjelovitost vjerskih istina i one koji ih ispovijedaju, oštricu pravnih propisa s masona premjestila na članove komunističkih partija. Strogost propisa posebno se očitovala u obvezi davanja pisanih jamstava kako katoličke strane tako i strane koja je uvjereni pristaša materijalističkog komunizma, na sličan način kao i kod mješovitih ženidaba. Uklanjanjem pogibelji otpada od vjere katoličke strane, jamčenjem krštenja i odgoja potomstva u katoličkoj vjeri, Crkva je željela dostatno osigurati Božje pravo. Iako su se poslije pod utjecajem Drugoga vatikanskog sabora, iz ekumenskih razloga, pravni propisi s obzirom na mješovite ženidbe ublažili, ipak u odnosu na ženidbe katolika s komunistima Crkva u cijelosti zadržava propise iz kan. 1061. CIC-a 1917., kako bi formalnim jamstvima dostatno osigurala pravo Božje. Time je dala do znanja da ženidbe s ateistima materijalističko-komunističke provenijencije mogu za vjeru katoličke strane biti pogubnije od mješovitih ženidaba.

Smanjenje prijašnjih četiriju skupina 'nedostojnih osoba' na dvije i njihovo uključenje u kan. 1071. ZKP-a iz 1983. može se 'zahvaliti' novoj pravnoj sistematici, a i prosudbi Apostolske Stolice da u sadašnjem trenutku najveća 'nedostojnost' (*indignitas*) prijeti u ženidbama s osobama koje su "očito odbacile katoličku vjeru" i

osobama koje su "udarene cenzurom". Prisustvovanje ženidbama osoba udarenih crkvenim cenzurama, zbog same naravi tih crkvenih kazna (kojima se zabranjuje primanje i slavljenje sakramenata) zabranjuje se bez prethodnog dopuštenja mjesnog ordinarija. Dočim prisustvovanje ženidbama onih koji su očito odbacili katoličku vjeru mjesni ordinarij ne smije dopustiti, osim ako za njihovo sklapanje ne postoji dostatan razlog, i pošto katolička strana dađe pisanu izjavu da je spremna ukloniti pogibelj otpada od vjere i iskreno obeća kako će učiniti sve što je u njezinoj moći da se njihova djeca krste i odgoje u katoličkoj vjeri. K tome, otpadnik od vjere treba biti pravodobno obaviješten o izjavi i obećanju katoličke strane, te oboje trebaju biti poučeni o svrhama i o bitnim svojstvima katoličke ženidbe, koje ni jedna ni druga strana ne smije isključiti. Biskupska bi konferencija za svoje područje ili mjesni ordinarij za svoje mogli tražiti čak i dodatna jamstva, kako bi bilo dostatno zajamčeno pravo Božje u takvim ženidbama.

Kako vidimo, doktorski rad Ivana Jakulja doprinos je kanonistici općenito i poznavanju kanonskih propisa, posebno o sklapanju katoličke ženidbe s osobama za koje se traži posebno dopuštenje mjesnog ordinarija da bi se uopće dopušteno sklopila. Rad je od velike važnosti za pastoralne djelatnike, pravnike kao i za studente na teološkim fakultetima koji ovu materiju moraju znati kako bi ispravno pastoralno djelovali. Žao nam je što ovaj rad nije preveden na hrvatski jezik kako bi se njime mogli više koristiti i oni koji posebno studiraju ženidbeno pravo Katoličke crkve.

Jure Brkan